

TÜRKİYE’NİN TÜRKMEN POLİTİKASI VE SURİYE TÜRKMENLERİ

Türk dış politikasında gerçekleşen dönüşümün, Orta Doğu’da cereyan eden değişimle kesiştiği noktalar içinde bulunduğumuz süreci anlamlandırma hususunda yardımcı olabilecek niteliktedir. Türkiye’nin cumhuriyetin kuruluşundan yakın zamana kadar sürdürdüğü dış politikanın komşularla münasebet kısmındaki temel hassasiyetlerden birisi etnik ve dini homojenlikten uzak ülkelerle olan ilişkilerin söz konusu devletlerin başkentlerinde egemen olan siyasi iktidarla uyumlu yürütülmesidir. Türkiye’nin bu politik tercihinde cumhuriyetin ilk dönemlerinde odaklanılan saha ve imkânlar belirleyici kabul edilirse de zamanla ilkesel bir duruş olarak benimsendiği de görülmektedir. Bunlara ilaveten sonraki dönemlerde Türkiye’nin netameli sorunlarına dış müdahalenin minimize edilmesi için komşu/yakın başkentlerle sürdürülen “uyum” kaygılı politik duruş devam ettirilmiştir. Son yıllarda yeni bir dış politika paradigması oluşturma çabasındaki Türkiye’nin “Arap Baharı” sürecindeki ülkelerin başkentleriyle olan uyumlu ilişkilerini muhalefete verdiği açık destekle sona erdirdiğini görmekteyiz. Rejimlerle uyumdan vazgeçen Türkiye’nin kastedilen ülkelerin demografik yapısını yeni politik tercihinin ışığında değerlendirdiğini söyleyebiliriz. Irak’ta Bağdat yönetimi ile yaşanan gerginliğin yanında Sünni grupların neredeyse tümüyle, Kuzey’deki bölgesel yönetimle, Maliki karşıtı Şii gruplarla kurulan yakın ilişkiler bu durumun Irak özelindeki göstergelerindendir. Şam’ı siyasal dönüşüm konusunda ikna etmeyi başaramayan Türkiye’nin silahlı direnişe verdiği açık destek ve Suriye muhalefetesinin teşkilatlanması için sarf ettiği çaba da yeni politik tercihin yansımasıdır. Bu durumun Türkiye içine menfi yansıması da uzun süren “uyum” politikamızın nedenlerinden birini oluşturan netameli meselelerimize dış müdahalenin artmasıdır. Elbette net bir şekilde öngörülebilir bu riski göze almak da yeni politik tercihin bir parçasıdır.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1198/Huseyin+Rasit+Yilmaz>

Osmanlı Devleti Balkanlar'dan çekilirken bölgedeki Türk nüfusun büyük bir kısmı da ordunun ardından Anadolu'ya gelmişti. Balkan Savaşı'ndan sonra kalan Türk nüfusta sonraki yıllarda yeni göç dalgalarıyla 1990'lara kadar Anadolu'ya gelmeye devam etmiştir. Benzer bir durum Kırım ve Kafkasya için de söz konusudur. Ortadoğu'dan çekilirken ise anılan bölgelerdeki çekilişlerden farklı olarak ordunun ayrılmasına rağmen Türk asıllı nüfus büyük ölçüde meskûn bulunduğu yerlerde yaşamaya devam etmiştir. Bugün Suriye, Irak, Libya, Ürdün, Lübnan, Mısır, Yemen gibi ülkelerde bir kısmı Türkçeyi unutmuş milyonlarca Türk bulunmaktadır. "Arap Baharı" sürecinde muhaliflere desteğini artırarak sürdüren Türkiye'nin yeni dış politikasında değişim sancıları çeken ülkelerdeki Türk nüfusta geçmişe kıyasla öne çıkmaktadır. Bahar değişimine dâhil olan çevre başkentlerle "uyum" politikasını değiştiren Türkiye'nin tarihi etki sahasındaki "görece" yeni bazı imkânları dış siyasetinde etkili enstrümanlara dönüştürmeye çalıştığını söylemek mümkün. Bu bağlamda Türkiye tarafından örgütlenmesine çalışılan Suriye Türkmenlerini zikretmekte fayda var. Geçtiğimiz aylarda Bağdat hükümetine rağmen Kerkük'e gerçekleştirdiği ziyarette "Türkmenlere açık çek" vadeden Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun geçtiğimiz günlerde de içerisinde Halep bölgesindeki direnişçi Türkmen Tugaylarının koordinatörünün de bulunduğu Suriyeli Türkmen heyetini kabul etmesi² Türkiye'nin Türkmen kartını güçlendirmeye çalıştığının göstergelerindedir. Denilebilir ki; Ortadoğu'daki değişim dalgasına dâhil olan ülkelerdeki demografik imkânlar devrilmesi muhtemel iktidarlara olan uyumun cazibesini ortadan kaldırmaktadır Ankara için.

Bilindiği üzere Suriye'deki Türkmenlerin bölgeye yerleşmesi Ortadoğu'daki diğer Türklerin çoğu gibi Anadolu'ya geliştikten önceye dayanır. Bir kısmı da Osmanlı döneminde hac yollarının güvenliği sağlamak üzere bölgeye iskân edilmiştir. Bağımsız kimi kaynaklara göre Suriye'de yarısından fazlası Türkçeyi unutmakla birlikte "Türkmen" bilincine sahip 3.500.000 Türk yaşamaktadır. 1906 yılına ait "Halep Vilayeti Salname" sinde yer alan nüfus bilgileri göz önüne alındığında da bu sayının kuvvetle muhtemel gerçeği yansıttığı söylenebilir. Türk nüfus yoğun olarak Halep, Humus, Şam, İdlib, Dera, Rakka, Hama, Lazkiye şehirleriyle bu şehirlere bağlı köylerde yaşamaktadır. Türkçeyi ve Türkmen kültürünü muhafaza etme bakımından Halep Türkmenleri ile Lazkiye havalisinde yaşayan Bayır-Bucak Türkmenleri öne çıkmakla birlikte Arap nüfusla birlikte bulunmayan Suriye geneline yayılmış yüzlerce Türkmen köyünde de Türkiye Türkçesine yakın bir ağız konuşulmaktadır. Suriye Türkmenleri Irak Türkmenlerinden farklı olarak eğitilmiş nüfusa ve eşraf tabakasına yeterince sahip değildir. Halep'te ve Şam'da ticaretle iştigal eden Türkmenlerin dışında kalan geniş Türkmen kitle genel itibarıyla tarım ve hayvancılıkla geçinmektedir. Anadolu'da milli mücadele sürerken Suriye'de de Kuvayı Milliye birlikleri kuran Türkmenler, sonrasında Fransızlara karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde de öne çıkmışlardı. Fransız mandasından sonra göreve gelen cumhurbaşkanları arasında Türkmenler de bulunmaktadır. Fransız işgali sona erdikten sonra Suriye'deki Türkmen etkisi 25 yıl sürmüş, 1971'de Hafız Esed'in iktidara gelmesiyle Türkmenler yönetim mekanizmalarından büyük ölçüde tasfiye edilmişlerdir.

² "Davutoğlu Suriyeli Türkmenlerle Görüştü",

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1096538&CategoryID=77>

Suriye'deki Türkmen varlığı Anadolu'nun güneyindeki Türk nüfusun tarihi ve kültürel bakımdan doğal bir uzantısıdır. 1918'de yaşanan inkıta son yıllarda artan iletişim imkânlarıyla etkisini büyük oranda kaybetmiştir. Bölgedeki Türkmenler uydu vasıtasıyla yoğun bir şekilde Türkiye kanallarını izlemekte, Türk futbol takımlarını takip etmektedirler.

Suriye'de iç savaşın başından itibaren kendilerinin de rejim tarafından hedef alınması³ Türkmenlerin silahlı direnişe katılmalarını hızlandırmış, oluşturdukları ve ünlü Türk hükümdarlarının isimlerini verdikleri birlikleriyle doğrudan rejime karşı silahlı mücadeleye başlamışlardır. Bilhassa Halep'in kuzeyinde kontrolü ellerinde tutan Türkmen birliklerinin silah ihtiyaçları temin edildiği takdirde on binlerce kişilik bir savunma kuvveti oluşturabilecekleri Suriyeli Türkmen liderler tarafından ifade edilmektedir. Türkiye'nin Suriye muhalefetine sağladığı desteğin askeri boyutunun olmadığına yetkililer tarafından sıklıkla dile getirilmesini destekler biçimde Türkmenler de Türkiye'den silah yardımı yapmasını istemektedirler.

Türkiye'nin Türkmen varlığını üst düzey yetkililerinin ağzından tekrar keşfetmesinde yalnız yeni dış politika anlayışının belirleyici olduğunu söyleyemeyiz. İlaveten Esed sonrası Suriye'nin Türkiye açısından oluşturabileceği bir takım güvenlik problemlerinin de göz önünde bulundurulduğunu ifade etmek mümkündür. Suriye'nin kuzeyinde Kamışlı'yı merkeze alan bir alanda PKK ile bağlantılı PYD'nin bölgeden çekilen Esed güçlerinin bıraktığı alan hâkimiyetini kısmen ele geçirmesi Türkiye'nin bölgedeki Türk nüfusa ilgisini arttıran etkenlerden kabul edilebilir. Her ne kadar nüfus, homojenlik ve coğrafya gibi önemli özellikler bakımından Kuzey Irak'a benzemese de, Irak örneğinden uzun yıllardır zarar gören ve halen de görmeye devam eden Türkiye'nin Suriye'de muadili bir yapının oluşma ihtimaline dahi tahammül etmeyeceği öngörülebilir.

³ Konuyla ilgili Halep Türkmenlerinin kanaat önderlerinden Fayat Süleyman'ın açıklaması için bkz.: <http://www.aksam.com.tr/suriye-hava-sahasi-ucusa-yasaklansin--134492h.html>